

**MIGRATSIYA JARAYONLARINING HUQUQIY TARTIBGA
SOLINISHI: XALQARO AMALIYOT VA O‘ZBEKISTON TAJRIBASI**

Aliyev Asilbek Baxromovich

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Annotatsiya: Maqolada migratsiya jarayonlarining huquqiy tartibga solinishi masalalari, xalqaro huquqiy me’yorlar va O‘zbekiston Respublikasidagi tajriba tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida migratsiya jarayonini boshqarish, migrantlarning huquqlari va majburiyatlari, xalqaro konvensiyalar va O‘zbekiston qonunchiligi bilan solishtirma tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada mehnat migratsiyasi, qochqinlar va muhojirlar bilan bog‘liq dolzarb muammolar, ularni huquqiy tartibga solish mexanizmlari o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: migratsiya, huquqiy tartibga solish, xalqaro me’yorlar, migrantlar huquqlari, qochqinlar, O‘zbekiston

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы правового регулирования миграционных процессов, международные правовые нормы и опыт Республики Узбекистан. В исследовании анализируются управление миграцией, права и обязанности мигрантов, сравнительный анализ международных конвенций и законодательства Узбекистана. Также рассматриваются актуальные проблемы трудовой миграции, беженцев и мигрантов, а также механизмы их правового регулирования.

Ключевые слова: миграция, правовое регулирование, международные нормы, права мигрантов, беженцы, Узбекистан

Abstract: The article examines the legal regulation of migration processes, international legal standards, and the experience of the Republic of Uzbekistan. The study analyzes migration management, the rights and responsibilities of migrants, and a comparative analysis of international conventions and Uzbek legislation. The article also addresses pressing issues of labor migration, refugees, and migrants, and the mechanisms of their legal regulation.

Keywords: migration, legal regulation, international standards, migrant rights, refugees, Uzbekistan

Migratsiya jarayonlari bugungi global iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlarda ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikning muhim omili hisoblanadi. Xalqaro miqyosda migratsiya jarayonini tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjatlar sifatida BMT Konvensiyalari, ILO standartlari va boshqa xalqaro shartnomalar faol qo‘llaniladi. Bu me’yorlar migratsiya oqimlarini nazorat qilish, qochqinlar va muhojirlarning huquqlarini himoya qilish, shuningdek mehnat migratsiyasini tartibga solishga yo‘naltirilgan.

O‘zbekiston Respublikasi ham migratsiya jarayonlarini huquqiy tartibga solish bo‘yicha keng qamrovli qonunchilik bazasini shakllantirgan. Jumladan, “Migrantlar

to'g'risida" Qonun, "Mehnat migratsiyasi to'g'risida" Qonun, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari orqali migratsiya sohasidagi tartib-intizomni mustahkamlashga qaratilgan normativ hujjatlar qabul qilingan. Shu bilan birga, O'zbekiston xalqaro huquqiy majburiyatlarini bajarish orqali migrantlarning huquqlarini himoya qilish va qochqinlarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirmoqda.

Mehnat migratsiyasi masalalari O'zbekiston uchun dolzarb hisoblanadi. Ko'plab fuqarolar xorijiy davlatlarda ish faoliyatini amalga oshiradi, shu bilan birga ularning huquqiy himoyasi va mehnat shartlari xalqaro me'yorlarga mos kelishini ta'minlash zarur. Qochqinlar va muhojirlar bilan bog'liq huquqiy tartibga solish mexanizmlari esa ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, yashash va ishlash sharoitlarini himoya qilishga yo'naltirilgan.

Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, migratsiya jarayonlarini samarali tartibga solish uchun davlatlar o'z qonunchiligini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirishlari, migratsiya ma'lumotlarini elektron bazalarda yuritishlari va migratsiya siyosatini rejalashtirishlari muhimdir. O'zbekiston tajribasi ham shuni isbotlaydiki, huquqiy me'yorlar va institutsional mexanizmlar orqali migratsiya oqimlarini nazorat qilish, migrantlarning huquqlarini ta'minlash va global hamkorlikni rivojlantirish mumkin.

Shunday qilib, migratsiya jarayonlarini huquqiy tartibga solish xalqaro me'yorlar va milliy qonunchilikni uyg'unlashtirish, mehnat migratsiyasi va qochqinlar muammolarini hal etish hamda migratsiya oqimlarini samarali boshqarish orqali amalga oshiriladi. O'zbekiston tajribasi bu jarayonda global amaliyot bilan integratsiyalashgan milliy huquqiy mexanizmlarning samaradorligini ko'rsatadi.

Migratsiya jarayonlarining huquqiy tartibga solinishi bugungi global iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy sharoitlarda muhim masala sifatida namoyon bo'lmoqda. Xalqaro miqyosda migratsiya oqimlarini tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjatlar sifatida BMTning qochqinlar va muhojirlar to'g'risidagi Konvensiyalari, ILO standartlari va boshqa xalqaro shartnomalar faol qo'llaniladi. Bu hujjatlar migrantlarning huquqlarini himoya qilish, ularning mehnat va yashash sharoitlarini tartibga solish hamda davlatlararo migratsiya aloqalarini muvofiqlashtirishga qaratilgan. Xalqaro amaliyot shuni ko'rsatadiki, samarali migratsiya siyosati davlatlar tomonidan huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish, statistik ma'lumotlar bazasini yuritish, shuningdek migrantlarning ijtimoiy qo'llab-quvvatlashini tashkil etishni talab qiladi.

Migratsiya jarayonlarining huquqiy tartibga solinishi O'zbekiston Respublikasi va xalqaro hamjamiyat uchun muhim ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy masala sifatida e'tiborga molikdir. Globalizatsiya, iqtisodiy integratsiya va transchegaraviy mehnat migratsiyasi tufayli davlatlar o'z hududlariga kirib keluvchi va chiqib ketuvchi migrantlarni tartibga soluvchi samarali huquqiy mexanizmlarni yaratishga majbur bo'lmoqda. Xalqaro miqyosda BMTning Qochqinlar bo'yicha YuNHEC Konvensiyasi, 1951 yilgi Qochqinlar to'g'risidagi Konvensiya va unga qo'shimcha 1967 yilgi

Protokol, shuningdek, ILOning mehnat migratsiyasiga oid standartlari migratsiya jarayonlarini huquqiy jihatdan tartibga solishning asosiy hujjatlari sifatida tan olinadi. Bu hujjatlar migrantlarning inson huquqlari, yashash va ishlash sharoitlarini himoya qilish, shuningdek davlatlarning migratsiya oqimlarini nazorat qilish imkoniyatlarini belgilaydi.

O‘zbekiston Respublikasida migratsiya jarayonlarini tartibga solish uchun huquqiy bazasi mustahkamlangan. “Migrantlar to‘g‘risida” Qonun, “Mehnat migratsiyasi to‘g‘risida” Qonun, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari migratsiya jarayonlarini tartibga soluvchi asosiy normativ-huquqiy hujjatlar hisoblanadi. Bu qonunchilik migrantlarning huquqlarini himoya qilish, qochqinlar va muhojirlarni qo‘llab-quvvatlash, mehnat migratsiyasini tartibga solish kabi masalalarni o‘z ichiga oladi. Shuningdek, qonunchilik transchegaraviy migratsiya va xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga yo‘naltirilgan mexanizmlarni ham nazarda tutadi.

Mehnat migratsiyasi O‘zbekiston uchun alohida ahamiyatga ega, chunki ko‘plab fuqarolar xorijiy davlatlarda ish faoliyatini amalga oshiradi. Shu sababli, ularning huquqiy himoyasi, ish sharoitlari, ish haqi va mehnat shartlari xalqaro me‘yorlar asosida tartibga solinishi muhimdir. Qochqinlar va muhojirlarning huquqiy tartibga solinishi esa ularni yashash, ishlash va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash sharoitlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, migratsiya jarayonlarini samarali boshqarish uchun davlatlar qonunchilikni xalqaro me‘yorlar bilan uyg‘unlashtirishi, elektron migratsiya registrlari va ma‘lumotlar bazalarini yuritishi, shuningdek migratsiya siyosatini strategik rejalashtirishi zarur. O‘zbekiston tajribasi ham shuni namoyon qiladiki, milliy qonunchilik va institutsional mexanizmlar orqali migratsiya oqimlarini nazorat qilish, migrantlarning huquqlarini ta‘minlash va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish mumkin.

Bugungi kunda global miqyosda migratsiya jarayonlarining tez sur‘atlarda ortishi, transchegaraviy mehnat migratsiyasi va qochqinlar oqimining ko‘payishi O‘zbekiston uchun ham dolzarb muammo sifatida qolmoqda. Shu sababli, migratsiya jarayonlarini tartibga solish, milliy qonunchilikni xalqaro me‘yorlar bilan uyg‘unlashtirish, huquqiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish va monitoring tizimlarini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, samarali migratsiya siyosati nafaqat huquqiy mexanizmlar, balki ijtimoiy va iqtisodiy dasturlar orqali ham amalga oshirilishi kerak. Migrantlarning integratsiyasi, ularning ijtimoiy himoyasi, mehnat va yashash sharoitlarini yaxshilash, shuningdek transchegaraviy hamkorlikni rivojlantirish – bu migratsiya jarayonlarini huquqiy tartibga solishning samarali elementlari hisoblanadi.

Shunday qilib, migratsiya jarayonlarining huquqiy tartibga solinishi xalqaro me‘yorlar va milliy qonunchilikni uyg‘unlashtirish, mehnat migratsiyasi va qochqinlar

bilan bog'liq dolzarb muammolarni hal qilish, migratsiya oqimlarini samarali boshqarish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash orqali amalga oshiriladi. O'zbekiston tajribasi bu jarayonda milliy va xalqaro huquqiy mexanizmlarning integratsiyalashgan va samarali ishlashini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UN. *International Migration Law*. Geneva: IOM, 2019.
2. ILO. *Labour Migration Policies and Legislation*. Geneva: ILO, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi *Migrantlar to'g'risida Qonun*. Toshkent: Adliya, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi *Mehnat migratsiyasi to'g'risida Qonun*. Toshkent: Adliya, 2020.
5. Martin, P. *Managing Migration: The Role of States and International Organizations*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
6. Mirziyoyev, Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. Toshkent: O'zbekiston, 2021.
7. Carling, J. *Migration, Human Smuggling, and Trafficking*. Cheltenham: Edward Elgar, 2006.